

Fra literacy-reform til fornyelse av faglig praksis

Muntlige veier til Framtidens skole

LNU-konferansen
Trondheim, 27. august 2022

Hva får du ut av denne teksten?

Diskuter med naboen (2-3 min)

Tor Ulven, fra *Samlede dikt* 2000.
Første gang publisert i *Vinduet* i 1988.

To fjernsyn

To fjernsyn som snør
mot hverandre
i en nattestille stue
kunne vi være,

og det skulle snø
utenfor også, ned over huset,
et svimlende snøfall
som kosmisk støy,

og endelig skulle vi
ikke forstå hverandre.

Oversikt

- Hva mener vi når vi snakker om praksis?
- Fra literacy-reform til fornyelse av faglig praksis
- Muntligheten som brytningsfelt mellom tradisjonell og progressiv utdanning
- Den litterære samtalen som arena for utøvelse av faglighet – og fornyelse av faglig praksis
- Fra utøvelse til utvikling

Hva mener vi når vi snakker om praksis?

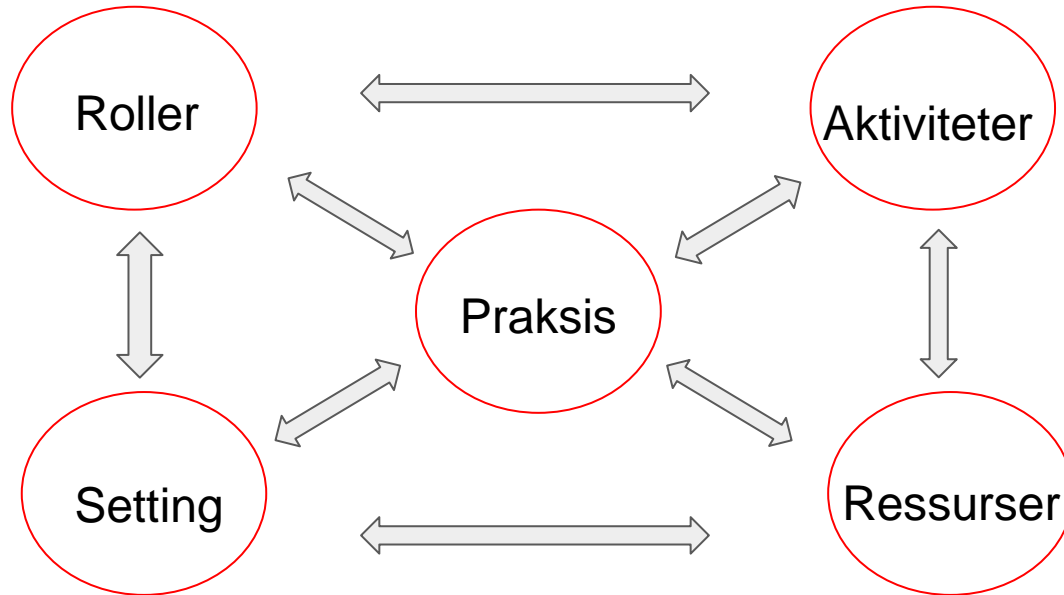
To viktige betydninger i skolesammenheng

- Det læreren gjør = “undervisningspraksis”
- Sosial struktur som bestemmes av
  - Roller
  - Aktiviteter
  - Setting (tid og rom)
  - Ressurser

Fagfornyelsen - hva handler det om?

- «Teaching practices»?
Eller
- Klasseromskulturen?

Praksis som sosial struktur

Hvem?

gjør hva ?

med / for hvem?

når?

hvor?

hvordan / med hva?

(jf. f.eks. Ivanic, 2009;
van Leeuwen, 2008)

Hvem?

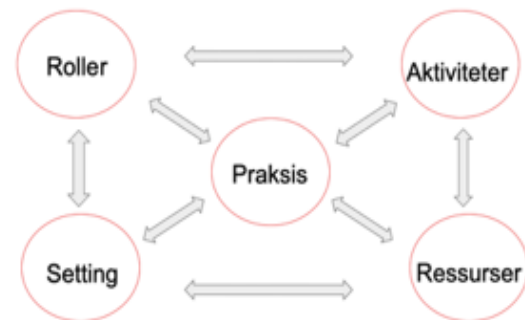
gjør hva ?

med / for hvem?

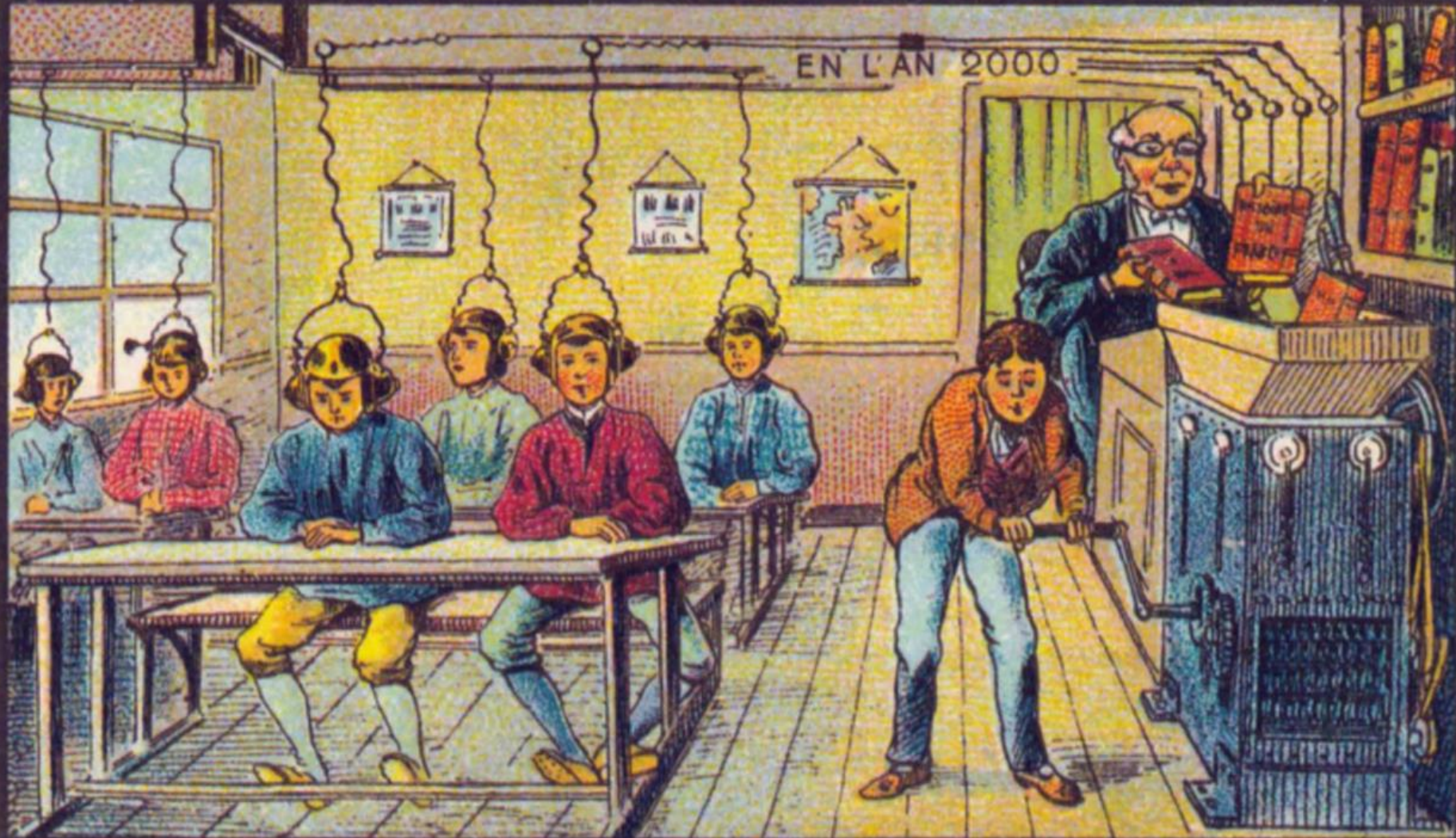
når?

hvor?

hvordan / med hva?

EN L'AN 2000

<https://vestfoldaudio.no/klassemrom/>

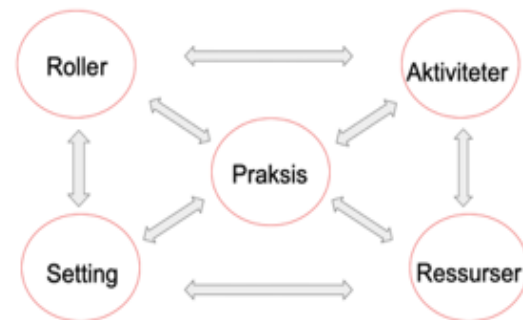
Praksis som uttrykk for kunnskaps- og læringssyn

Tradisjonell vs progressiv utdanning (Dewey, 1938)

- Trødering av ferdig kunnskap vs
- Læringsprosess basert på “kontinuitet i erfaringen”

Overføring vs fortolkning (Barnes & Shemilt, 1974)

- Kommunikasjonens betydning for læring
- Lærer- og elevroller bestemt av læringssyn

Fra literacy-reform til fornyelse av faglig praksis

Kunnskapsløftet som literacy-reform

“Utøvelse av faglighet” (Berge, 2005)

Literacy – et vagt begrep

Tilgang

- skrift
- tekstmening
- Tekstkultur/diskurs

Sentrale begrep fra fagfornyelsen

profesjonsfellesskap

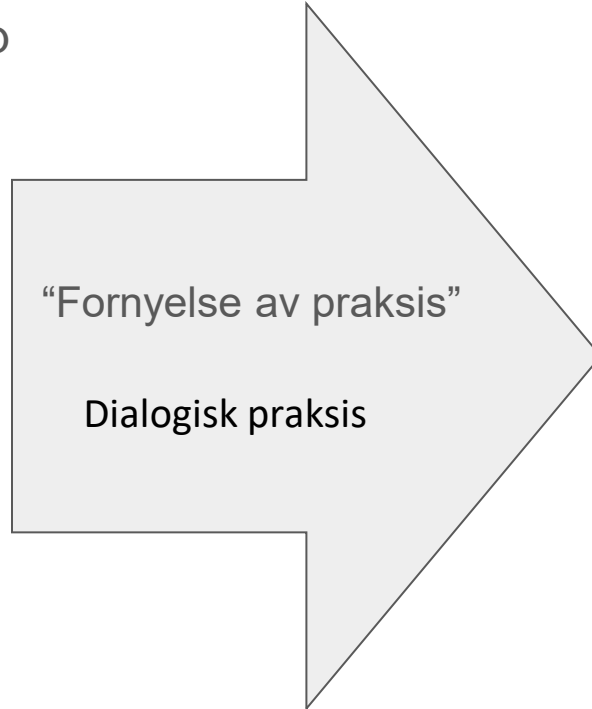
kritisk tenking

dybdelæring

elevmedvirkning

utforsking

“problemløsning”

Muntligheten som brytningsfelt

mellom tradisjonell og progressiv utdanning

Hva forteller klasseromsforskning om muntlighet i klasserommet?

“The rule of two-thirds” (Flanders, 1963, s. 252)

- helklassemtale i to tredjedeler av skoletiden
- læreren snakker to tredjedeler av denne tiden
- kunnskapsformidling i to tredjedeler av lærerens tale

Flanders regler fremdeles treffende (Hodgson et al., 2012; Klette, 2003)

- Muligheter til å ytre seg, men få og uklare forventninger om deltakelse på ungdomstrinnet (Blikstad-Balas & Roe, 2020)
- Uklare formål i par og gruppesamtaler på ungdomstrinnet (Blikstad-Balas & Roe, 2020)
- Enda mindre rom for dialog i småskolen? (Skaftun et al., 2019; 2021)

Helklassesamtalen som særegen kommunikasjonsform

I(nitiativ) – R(espons) – E(valuering) (Mehan, 1979)

Resitasjon / IRE en viktig del av repertoiret av samtalegenre (Alexander, 2008)

Dialogiske rom innenfor rammen av IRE / I-R-F(eedback)

- Åpne vs lukkede spørsmål
- “Tredjeposisjonen” – fra E til F(eedback) og videreføring (Nystrand, 1997)
- Formålet med IRF-samtalen – fra *hva* elevene forstår til *hvordan* (Mortimer & Scott, 2003)
- Vurdering for læring

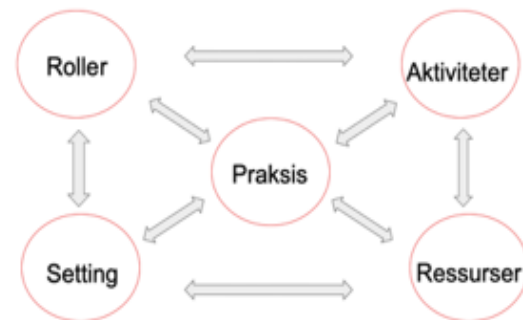
Helklasesamtalen som uttrykk for sosial orden

Et spill med bestemte regler for lærere og elever (Bellack et al., 1966)

- Motstandsdyktig mot endring (Alexander, 2008; Gage, 2009)
- Fornyelse av praksis – brytning mellom ulike spill med ulike regler?

Utfordring: de fleste av oss spiller begge spillene samtidig

- vanskelig å være uenig i progressive ideer
- enda vanskeligere å omsette dem til praksis

Dialogens funksjon

- I tradisjonell undervisning
  - Kontroll av læring gjennom IRE-samtaler
- I progressiv utdanning
  - Språklig bearbeiding av lærestoffet
  - Kontinuitet i erfaringen (Dewey, 1938)
  - Utveksling mellom hverdagspråk og vitenskapelig språk (Vygotskij, 2001)
  - Utvikling av evnen til språklig tenking i den proksimale utviklingssonen

Betydningen av engasjement

Substansielt vs proseduralt engasjement (Nystrand, 1997)

Førstehånds erfaring av faglige problem (Dewey, 1903)

- vs andrehånds svar – på spørsmål de ikke forstår poenget med

Kløften mellom eleven og den voksne kunnskapsbasen som utfordring

- “Påtvinge” kunnskapen? (“impose”, Dewey, 1938, s.19) eller
- Bygge bro mellom elevenes erfaring og den voksne, faglige forståelsen?
- Tilgang til ekte problemer som utgangspunkt for læring?

Elevmedvirkning som dialogisk praksis – fire vilkår

Få anledning til å snakke

Bruke stemmebåndet

Få snakke om faglige ideer

Bruke hjernen

Få snakke på egne vilkår

Bruke eget språk

Bli anerkjent av andre

Delta i språk- og tankefellesskap

En enkel vei til elevmedvirkning?

Anledning til å snakke

Samtaler i par og grupper

Snakke om faglige ideer

Førstehånds erfaring av teksten som åpent problem

Snakke på egne vilkår

Bli anerkjent av andre

Gruppene anerkjent
Individer anerkjent i helklasse

Den litterære samtalen som arena for utøvelse av
faglighet – og fornyelse av faglig praksis

Litterære samtaler som faglig praksis

- «Eksperter» (Gourvennec, Nielsen & Skaftun, 2015)
  - «Glemmer» oppgaven
  - Effektivt akademisk språk, men lite fagbegreper
- Lærerstudenter (Michelsen et al., 2018)
  - Engasjert utforsking
  - Ulike former for parafrase (sammenfattende, tydeliggjørende, fantaserende)
  - Samtalen som kollektivt uttrykk for forståelse
- Høytpresterende elever i vgs (Gourvennec, 2017)
  - Responderer på kjernefaglige vilkår i utforskende tekstarbeid
  - Finner ulike veier inn i faget med utgangspunkt i ulike preferanser
  - Ser og anerkjenner fagets som praksisfellesskap organisert rundt et knippe kjerneverdier

Litterære samtaler som faglig praksis

- Ungdomsskoleelever (Sønneland & Skaftun, 2017; Sønneland, 2019)
  - Lar seg engasjere i møte med genuint faglige problem («teksten som problem»)
  - Det som fanger oppmerksomheten er faglig adekvat kompleksitet
  - Problemorientert undervisning engasjerer
- Mellomtrinnslever (Johansen, 2014)
  - ”Jeg har forstået den sådan, at den ikke skal forstås”
  - Lar seg engasjere i åpne utforskende samtaler
  - Verdsetter ordentlige problemer

Fra utøvelse av faglighet til utvikling:

Utfordringer og mulige veier til fornyelse

Hvordan bygge bro mellom elevene og faget?

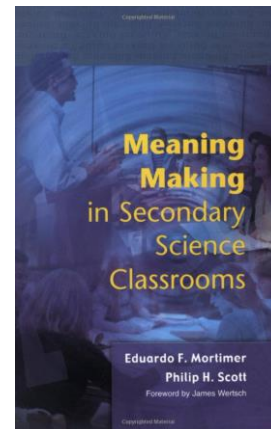
Hverdagsligheten som utfordring (Penne, 2006; Skarstein, 2013)

Anerkjennelse av elevenes bidrag må balanseres mot faglige forventninger

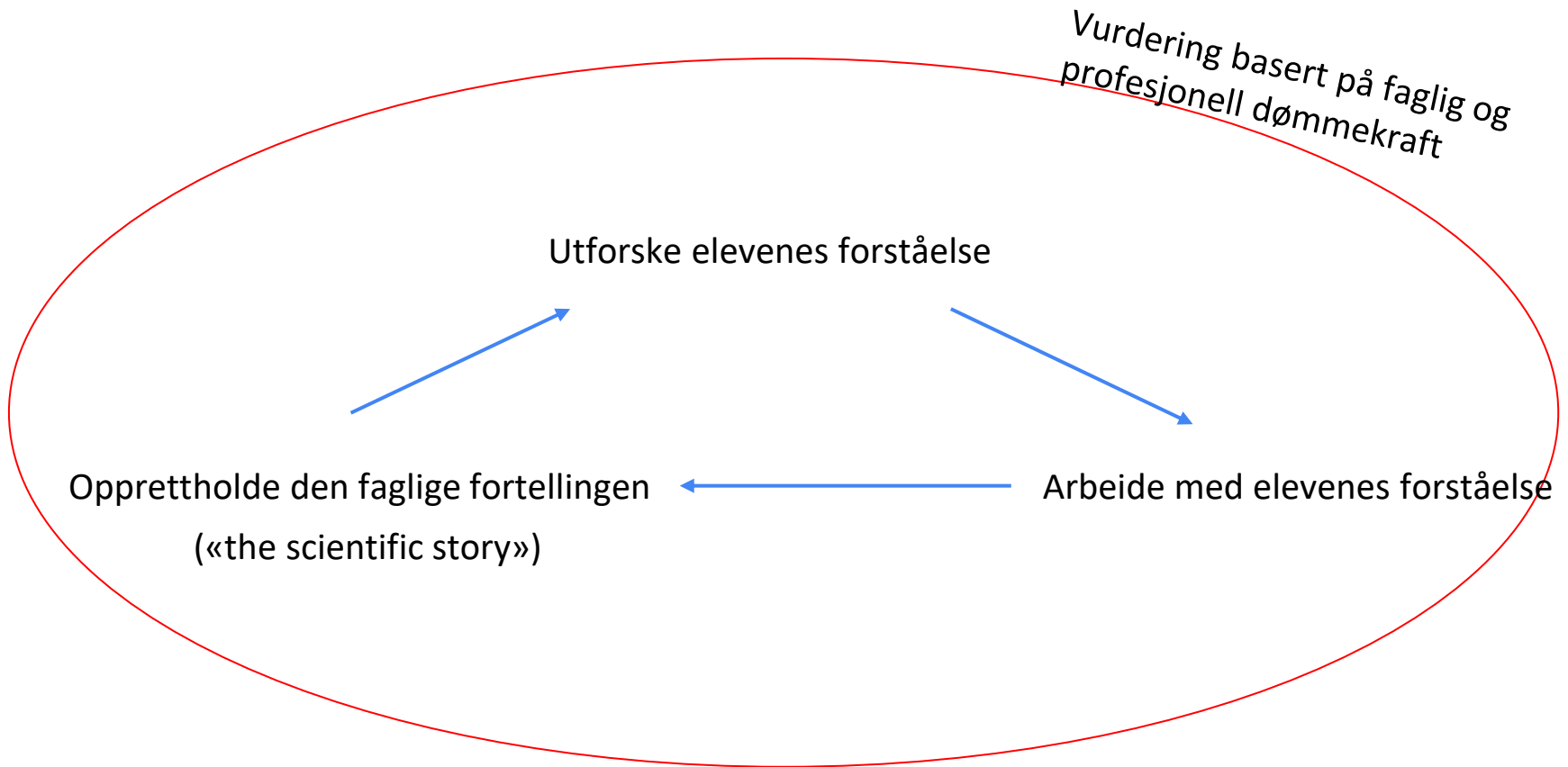
- Lærerens kunnskap aktivert på nye måter
- Kvalifisert horisont for elevenes tenking og utvikling

Planlegging med blikk for

- Forståelsesprosesser
- Langsiktig utvikling
- Ulike ledd i forståelsesprosessen (jf. Mortimer & Scott, 2003)

En læringsssyklus (Mortimer og Scott, 2003)

Risiko som utfordring og didaktisk kategori

Dialogisk praksis medfører økt risiko for læreren

Ulike former for risiko

- Tap av kontroll
  - Over klasserommet
  - Over innholdet i undervisningen
- Nødvendig åpenhet
  - *The Beautiful Risk of Education* (Biesta, 2013)
  - Dialogiske hendelser (Igland & Skaftun, 2022)
  - Teksten som problem (Sønneland, 2019)
  - Åpent og åpnende tekstarbeid (Skaftun & Michelsen, 2017; Solbu & Hove, 2017)

Avautomatisering av muntligheten?

To fjernsyn

To fjernsyn som snør
mot hverandre
i en nattestille stue
kunne vi være,

og det skulle snø
utenfor også, ned over huset,
et svimlende snøfall
som kosmisk støy,

og endelig skulle vi
ikke forstå hverandre.

Takk for oppmerksomheten!

Litteratur

- Alexander, R. (2008). *Towards Dialogic Teaching: Rethinking Classroom Talk* (4th edition). Dialogos.
- Barnes, D., & Shemilt, D. (1974). Transmission and interpretation. *Educational Review*, 26(3), 213–228. <https://doi.org/10.1080/0013191740260305>
- Bellack, A. A., Kliebard, H. M., Hyman, R. T., & Smith Jr., F. L. (1966). *The language of the classroom* (s. XII, 274). Teachers College Press.
- Berge, K. L. (2005). Skrivning som grunnleggende ferdighet og som nasjonal prøve—Ideologi og strategier. I A. J. Aasen & S. Nome (Red.), *Det nye norskfaget* (s. 161–188). Fagbokforlaget.
- Biesta, G. J. J. (2013). *The Beautiful Risk of Education*. Routledge.
- Blikstad-Balas, M. (2013). Vague Concepts in the Educational Sciences: Implications for Researchers. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(5), 528–539.
- Blikstad-Balas, M., & Roe, A. (2020). *Hva foregår i norsktimene?: Utfordringer og muligheter i norskfaget på ungdomstrinnet*. Universitetsforlaget.
- Dewey, J. (1903). Democracy in education. *The elementary school teacher*, 4(4), 193–204.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Kappa Delta Pi/Touchstone.
- Flanders, N. A. (1963). Intent, Action and Feedback: A Preparation for Teaching. *Journal of Teacher Education*, 14(3), 251–260. <https://doi.org/10.1177/002248716301400305>
- Gage, N. L. (2009). *A Conception of Teaching*. Springer Science & Business Media.
- Gourvenec, A. F. (2017). "Det rister litt i hjernen" En studie av møtet mellom høytpresterende elever i videregående skole og litteraturfaglig praksis [Phd-avhandling]. Universitetet i Stavanger.
- Gourvenec, A. F., Nielsen, I., & Skaftun, A. (2014). Inn i norskfaget? Litterære samtaler som faglig praksis. I *Skriv! Les! 2 Artikler fra den andre nordiske forskerkonferansen om Skrivning, lesing og literacy*. Fagbokforlaget.
- Hodgson, J., Rønning, W., & Tomlinson, P. (2012). *Sammenhengen Mellom Undervisning og Læring En studie av læreres praksis og deres tenkning under Kunnskapsløftet. Sluttrapport [The link between teaching and learning. A study of teachers' practice and thinking during the Knowledge Promotion. Final Report]* (NF-rapport nr. 4/2012). Nordlandsforskning.
- Igländ, M.-A., & Skaftun, A. (2021). Dialog og deltakelse i den digitale skolehverdagen. I *Festskrift til Synnøve Matres 70-årsdag*.
- Ivanič, R. (2009). Bringing literacy studies into research on learning across the curriculum. I M. Baynham & M. Prinsloo (Red.), *The future of literacy studies*. Palgrave Macmillan.
- Johansen, M. B. (2015). "Jeg har forstået den sådan, at den ikke skal forstås" – når 6.A. læser Franz Kafka. *Acta Didactica Norge*, 9(1), Art. 6, 20 sider. <https://doi.org/ezproxy.uis.no/10.5617/adno.1391>
- Klette, K. (Red.). (2003). *Klasserommets praksisformer etter Reform 97 [Classroom practices after the 1997 reform]*. Pedagogisk forskningsinstitutt.
- Mehan, H. (1979). *Learning lessons: Social organization in the classroom*. Harvard University Press.
- Michelsen, P. A., Gourvenec, A. F., Skaftun, A., & Sønneland, M. (2018). Samtalen som representasjon av teksten. *Norsk Litterær Årbok*, 259–283.
- Mortimer, E., & Scott, P. (2003). *Meaning Making In Secondary Science Classrooms*. Open University Press.
- Nystrand, M. (Red.). (1997). *Opening dialogue: Understanding the dynamics of language and learning in the English classroom*. Teachers College Press.
- Penne, S. 1947-. (2006). *Profesjonsfaget norsk i en endringstid: Norsk på ungdomstrinnet: å konstruere mening, selvforståelse og identitet gjennom språk og tekster : fagets rolle i et identitetsperspektiv, i et likhet- og et ulikhetsperspektiv: Bd. nr 63*. Unipub forl.
- Segal, A., & Lefstein, A. (2016). Exuberant voiceless participation: An unintended consequence of dialogic sensibilities? *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 16, 1–19. <http://dx.doi.org/10.17239/L1ESLL-2016.16.02.06>
- Shanahan, T., & Shanahan, C. (2008). Teaching disciplinary literacy to adolescents: Rethinking content-area literacy. *Harvard Educational Review*, 78(1), 40–59.
- Skaftun, A. (2015). Leseopplæring og fagenes literacy. *Nordic Journal of Literacy Research*, 1. <https://doi.org/10.17585/njlr.v1.170>
- Skaftun, A., & Michelsen, P. A. (2017). *Litteraturdidaktikk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skaftun, A., & Wagner, Å. K. H. (2019). Oracy in year one: A blind spot in Norwegian language and literacy education? *L1 Educational Studies in Language and Literature*, 19. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2019.19.01.09>
- Skaftun, A., Nygard, A. O., & Wagner, Å. K. H. (2021). Dialogic space in Norwegian early-years literacy education. *L1 Educational Studies in Language and Literature*, 21(Running issue). <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2021.21.01.13>
- Solbu, K. R., & Hove, J. O. (2017). *Samtidslyrikk i klasserommet*. Fagbokforlaget.
- Skarstein, D. 1971-. (2012). *Meningsdannelse og diversitet: En didaktisk undersøkelse av elevers lesninger av norskfagets litterære tekster*. Universitetet i Bergen.
- Sønneland, M. (2019). *Teksten som problem: En studie av litterære samtaler i ungdomsskolen*. University of Stavanger, Norway. <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2630411>
- Sønneland, M., & Skaftun, A. (2017). Teksten som problem i 8A. Affinitet og tiltrekningskraft i samtaler om «Brønnen». *Acta Didactica Norge*, 11(2), 20-sider.
- Ulven, T. 1953-1995. (2000). *Samlede dikt* (M. 1955- Moi, Red.). Gyldendal.
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and practice: New tools for critical discourse analysis*. Oxford University Press.